

УДК 338.436:339.14

**ІНТЕГРАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ЗБУТУ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ
ГОСПОДАРСТВ НАСЕЛЕННЯ**

О. Федик, к. е. н.

Львівський національний аграрний університет

Постановка проблеми. Особливе місце в структурі організаційно-економічного механізму займають господарські зв'язки, під якими розуміють «... систему економічних відносин розподілу, обміну і споживання, що виникають між учасниками просування товарів від виробництва до споживання» [3, с. 86] і в які господарства населення для забезпечення стадії обміну вступають зі суб'єктами ринку. У сучасних умовах ефективність функціонування організаційно-економічного механізму збуту сільгосппродукції господарств населення значною мірою визначається якраз раціональністю та ефективністю їх зв'язків зі суб'єктами ринку, що забезпечують просування продукції до кінцевого споживача. Як зазначає В. Апопій, «у механізмі зв'язків слабо взаємоузгоджені як економічні важелі, так і економічні стимули. Не знайдені також прийнятні економічно-організаційні методи формування та підтримання зв'язків» [1, с. 172].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні проблеми формування та розвитку інтеграційних систем в агропромисловій сфері досліджували провідні українські вчені, зокрема В. Апопій, О. Бородіна, Н. Міценко, Н. Мішеніна та ін. Водночас окремі аспекти становлення та розвитку інтеграційних систем потребують подальшого вивчення, що засвідчує актуальність теми.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження є визначення і пропозиція таких інструментів, які б дали змогу підвищити конкурентоспроможність дрібних товаровиробників за рахунок пропонування сільгосппродукції в таких обсягах і з такими якісними параметрами партій, що відповідали б вимогам ринку та окремих контрагентів – покупців продукції господарств населення або посередників у торгово-технологічному ланцюжку товаропросування.

Виклад основного матеріалу. Як показало проведене нами обстеження, дрібнотоварний характер виробництва сільгосппродукції у господарствах населення призводить до того, що основною формою їх господарських зв'язків з оптовими покупцями продукції є разові угоди купівлі-продажу продукції. Їх домінування ускладнює механізм збуту продукції, оскільки щоразу виникає необхідність пошуку гуртових покупців, що утруднює планування виробництва, відсутні також будь-які гарантії збуту вирощеної продукції. Поява останніми роками на ринку значної кількості посередників сприяє також збільшенню ланковості й ускладненню торгово-технологічного процесу товаропросування сільськогосподарської продукції. У результаті зменшується частка виробників продукції (господарств населення) у кінцевій роздрібній ціні.

Підвищення дієвості організаційно-економічного механізму збуту ми пов'язуємо з розвитком агропромислової інтеграції та кооперації і відповідно з

поширенням інтеграційних та коопераційних зв'язків господарств населення зі суб'єктами ринку агропродовольчої продукції. Річ у тім, що невеликим за обсягом діяльності господарствам населення виходити самостійно на ринок засобів виробництва і продукції сільського господарства дуже складно. Виходом зі ситуації є не безпосереднє збільшення розмірів ферм, а кооперування виробництва і вертикальна інтеграція завдяки укладанню послідовного ланцюжка угод, створенню системи сільськогосподарських кооперативів та інших інтеграційних формувань. Отож, необхідною умовою залучення в обіг товарних ресурсів сільгосппродукції господарств населення має бути застосування інтеграційного механізму розвитку малих форм господарювання в АПК, оскільки інтеграційні зв'язки є системоутворювальними, адже вони виступають основою складних інтегрованих господарських агропромислових формувань у вигляді об'єднань чи комплексів [1, с. 96].

Інтеграційний механізм у системі АПК може проявлятися через розвиток процесів агропромислової інтеграції (під якою традиційно розуміють процес органічного злиття промислового і сільгоспвиробництва, що забезпечує підвищення економічної ефективності агропромислового виробництва) та кооперації, яка є сучасною формою співпраці самостійних підприємств на основі об'єднання частини їх матеріальних, трудових і фінансових ресурсів для спільного створення і подальшого використання виробничих, невиробничих об'єктів або системи послуг [5, с. 256].

В агропромисловому комплексі господарства населення можуть кооперуватися з метою об'єднання зусиль і коштів для спільного створення виробничих об'єктів, збутових, технічних і агрономічних служб, організації будівельних робіт [4, с. 91]. Реалізувати інструментарій інтеграційних механізмів можна також через участь у так званих агропродовольчих ланцюгах, котрі виступають як економічні системи, створені на основі інтеграції взаємопов'язаних (за типом лінійної структури) і взаємодіючих між собою (на основі взаємовигідних господарських зв'язків) груп економічних суб'єктів – виробників, переробників, торговців, сервісних компаній, які об'єднуються між собою довкола наскрізного виробничо-логістичного ланцюга «...з метою підвищення продуктивності та створення доданої вартості на основі розуміння спільної вигоди і справедливого розподілу досягнутого результату» [2, с. 74].

Як зазначає О. Бородіна, «...створення стійких зв'язків між дрібнотоварними виробниками і підприємствами агропродовольчої індустрії гарантує останнім сталий розвиток їх бізнесу, а сільським домогосподарствам – доступ до вигідних ринків» [2, с. 74]. Автор стверджує, що додана вартість в агропродовольчих ланцюгах «...продукується поєднанням джерел постачання різних видів сировини відповідно до динаміки попиту на агропродовольчу продукцію через ринкове співробітництво між різними учасниками у сфері виробництва і реалізації переробленої продукції. Формування агропродовольчих ланцюгів означає встановлення ділових контактів, що сприяють співпраці між його учасниками з метою створення корисного для споживачів продукту та надання господарствам населення допомоги у встановленні довгострокових, стабільних зв'язків із ринками, на яких реалізується продукція з більш високою доданою вартістю. Кожен учасник агро-

продовольчого ланцюга переслідує певні комерційні інтереси та може приймати рішення й брати зобов'язання, які впливають на цінність готової продукції для споживача» [2, с. 75].

Для господарств населення в сучасних умовах можливості реальної участі в агропродовольчих ланцюгах можуть бути реалізовані через два принципові підходи: укладання індивідуальних договорів партнерства з виробничими, переробними або збутовими підприємствами; формування колективних партнерських стосунків через створення маркетингових, логістичних груп та інших неформальних організацій або кооперативів, асоціацій, інших формальних організацій.

В Україні найуспішнішими в цьому плані традиційно називають проекти «Розвиток полуничних кооперативів» (реалізовані спільно ГК «Данон» та СОК «Лосятинське молочне джерело») та Програму «Масток». Остання реалізована АПГ «Пан Курчак», є прикладом успішної співпраці потужної вертикально інтегрованої компанії та індивідуальних сільгоспвиробників локального рівня (окремих господарств населення), які на договірній основі без створення формальних організаційно-правових структур за спільного використання ресурсів агропромислової компанії забезпечили стабільне постачання за ринковими цінами високоякісної м'ясної продукції, вирощеної селянськими домогосподарствами.

Попри це в сучасних умовах у населення, зокрема в тієї його частини, яка працює в дрібних агрогосподарствах, існує певна недовіра до складних організаційно-правових форм, що пов'язано як із психологічними, так і з правовими та фінансовими проблемами. У зв'язку з цим, на наш погляд, для господарств населення глибина інтеграційних процесів може обмежуватися створенням так званого простого товариства. За договором простого товариства сторони (учасники) беруть зобов'язання об'єднати свої внески та спільно діяти з метою одержання прибутку або досягнення іншої мети; при цьому спільна діяльність може здійснюватися зі створенням юридичної особи на основі об'єднання вкладів учасників (просте товариство) або без цього.

Вважаємо, саме форма простого товариства без об'єднання вкладів учасників у сучасних економічних умовах може бути найбільш реальним та масовим способом організації взаємодії зі збуту товарних ресурсів сільгосппродукції господарств населення з переробними, заготівельними, торговельними підприємствами, мережевими торговельними компаніями, закладами сегмента HoReCa та іншими суб'єктами господарської діяльності.

Висновки. На наш погляд, механізм залучення в обіг товарних ресурсів сільгосппродукції, який базується на концепції агропромислової інтеграції, спроможний забезпечити для господарств населення стійкі конкурентні переваги, які полягають у: забезпеченні стабільного доступу на ринок і встановленні довготермінових ділових зв'язків із дрібними та середніми підприємствами переробної промисловості; досягненні економії за рахунок масштабів виробництва як під час придбання виробничих ресурсів, так і в процесах реалізації сільгосппродукції; створенні нових робочих місць і вирішенні соціально-економічних питань; отриманні доступу до нових технологій у сферах виробництва, маркетингу, логістики, організаційних відносин тощо.

Бібліографічний список

1. Апопій В. В. Внутрішня торгівля та АПК України: ефективність взаємодії : монографія / В. В. Апопій. – Львів : Вид-во ЛКА, 2007. – 368 с.
2. Бородіна О. М. Інтеграція дрібних сільськогосподарських виробників до агропродовольчих ланцюгів доданої вартості: методологічні підходи та емпіричні дослідження / О. М. Бородіна // Економіка і прогнозування. – 2014. – № 2. – С. 73–84.
3. Комерційна діяльність : підручник / [В. В. Апопій, С. Г. Бабенко, Я. А. Гончарук та ін.] ; за ред. В. В. Апопій. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К. : Знання, 2008. – 558 с.
4. Міценко Н. Г. Локальна інтегрована система «заготівлі – переробка – реалізація»: економічна сутність та особливості / Н. Г. Міценко // Науковий вісник Полтавського університету економіки та торгівлі : зб. наук. пр. – 2011. – № 1(45). – С. 90–95. – (Серія Економічні науки).
5. Мішеніна Н. В. Механізм формування інтеграційних процесів в АПК України / Н. В. Мішеніна, А. В. Андрієнко // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. пр. – 2010. – Вип. 263, т. 1. – С. 255–261.

Федик О. Інтеграційний механізм розвитку системи збуту сільськогосподарської продукції господарств населення

Обґрунтовано основні напрями розвитку агропромислових інтегрованих систем, спроможні забезпечити сталий розвиток господарств населення. Доведено, що інтеграційний механізм спрямований на створення і реалізацію умов забезпечення збільшення обсягів реалізації виробленої в господарствах населення продукції через побудову ефективної системи її збуту.

Ключові слова: господарства населення, сільськогосподарська продукція, система збуту, інтеграційний механізм.

Fedyk O. Integration mechanism of development marketing of agricultural goods produced by households

The basic directions of development of agricultural integrated systems that can ensure sustainable development of households are determined. It is proved that integration mechanism is aimed at creating conditions for realization and increasing in sales the households products through an effective system of marketing.

Key words: households, agricultural products, marketing, integration mechanism.

Федык О. Интеграционный механизм развития системы сбыта сельскохозяйственной продукции хозяйств населения

Обоснованы основные направления развития агропромышленных интегрированных систем, способных обеспечить устойчивое развитие хозяйств населения. Доказано, что интеграционный механизм направлен на создание и реализацию условий обеспечения увеличения объемов реализации произведенной в хозяйствах населения продукции путем построения эффективной системы ее сбыта.

Ключевые слова: хозяйства населения, сельскохозяйственная продукция, система сбыта, интеграционный механизм.

Стаття надійшла 27.02.2017